grindinys. Į PR nuo grindinio, 0,65–1 m gylyje, nejudintame grunte, atidengta 35–40 cm gylio, 2 m ilgio ir 1 m pločio duobės dalis su medinio šulinio liekanomis. Šulinio liekanos – tai rentinio Š šono storos horizontalios lentos. Jos 1,05–1,4 m ilgio, 6–8 cm storio, 21–24 cm pločio. Rentinio lentų abiejuose galuose išpjautos suleidimo „spynos". Lentos, gulusios viena ant kitos, nugriuvusios į šulinio vidinę pusę. Abiejuose galuose ir šone jos sutvirtintos 6 cm pločio, 4 cm storio įkaltais kuoliukais bei lenta. Šalia šulinio liekanų V dalyje gulėjo 5 įvairaus dydžio akmenys, kurie galbūt jį tvirtino. Kultūriniame sluoksnyje rasta daugiausia žiestos, keletas lipdytos lygiu paviršiumi keramikos šukių, beržo tošies gabaliukų, gyvulių kaulų ir dantų.

Kelio griovio pakraštyje, palei ŠR gyvenvietės teritorijos ribą, tirtuose 4 šurfuose aptiktas neintensyvus 20–60 cm storio kultūrinis sluoksnis su šlako gabaliukais, keliomis lipdytos ir žiestos keramikos šukėmis.

Ištirtas Džiuginėnų piliakalnio senovės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis datuotinas I tūkst. II pusė – II tūkst. pradžia.

Zenonas BAUBONIS, Bronius DAKANIS

Survey of the ancient settlement of Džiuginėnai hill-fort in 1999

In 1999 the ancient settlement of Džiuginėnai Hill-fort (Telšiai district) (the area – 10,5 m^2) was explored and the habitation zone dating from the second half of the 1st century to the beginning of the 2nd century was discovered. The fragments of a wooden well, pottery and a cobblestone road were found.

Ramunė BRAČIULIENĖ, Mindaugas BRAZAUSKAS,
Jonas GENYS

TYRINĖJIMAI ŽARDĖS GYVENVIETĖJE 1999 M.

1999 m. buvo tęsiami žvalgomieji archeologiniai tyrimai 1-osios Žardės gyvenvietės P dalyje, teritorijoje tarp Smiltelės upės ir Tarptautinės jūrų perkėlos geležinkelių linijos. Šiais tyrinėjimais siekta nustatyti gyvenvietės P pakraščio ribas, lokalizuoti senosios Smiltelės „kilpą".

Iškastos 4 perkasos (Nr. 19–22). Visos jos išdėstytos vienoje linijoje V–R kryptimi. Atstumai tarp perkasų – 10 m. Bendras ištirtas plotas – 28 m^2.

Perkasa Nr. 19 buvo pažymėta mūsų prognozuotoje buvusios Smiltelės „kilpos“ V – išorinėje pusėje. Po velėna aptiktas tamsiai rudo grunto sluoksnis, kuris V pusėje buvo 0,4 m storio ir ryškiai storėjo į R, kur siekė iki 1,2 m. Perkasos V dalyje, 0,4 m gylyje, po rudu sluoksniu, prasidėjo sterilus geležingas molis, kuris tęsėsi iki 1 m gylio nuo dabartinio žemės paviršiaus. Po juo buvo sterilus žvyras, o 1,3 m gylyje – melsvas molis. Po šiuo, 1,4 m gylyje, aptiktas apie 3 cm storio tamsus durpingas sluoksnelis, o 1,44 m gylyje pasiektas įžemis – pilkšvos spalvos smulkus žvyras.

Perkasos R gale (upės vagoje?) sluoksniai aiškiai žemėjo į R pusę ir kvadrate Nr. 1 pastebėtas toks susisluoksniavimas: iki 1,2 m buvo tamsiai rudo grunto sluoksnis, iki 1,26 m pilkas priesmėlis, iki 1,4 m melsvas molis, toliau – apie 3 cm storio tamsus durpingas sluoksnelis (upės dugnas), po kuriuo, apie 1,46 m gylyje, prasidėjo įžeminis pilkšvas, smulkus žvyras.

Radinių aptikta tik paviršiniame rudame grunto sluoksnyje: kv. 5, 0,36 m gylyje, rusva žiesta šukė su ranteliais ir molio tinko gabalėlis, kv. 1, 0,9 m gylyje – sunykusios geležinės vielos fragmentai.

Dėmesį traukia visoje perkasoje tame pačiame apie 1,4 m gylyje užfiksuotas tamsus durpingas sluoksnelis, kuris rodo pirminį upės vagos vaizdą. O perkasos R gale sluoksnių kritimas į R pusę byloja apie vėlesnį senosios Smiltelės upės vagos įsiveržimą.

Perkasa Nr. 20. Nuėmus velėną, pasirodė 0,2 m storio rudos žemės sluoksnis. Po juo – smėlinga žemė su pavieniais degėsiais, kurioje aptiktas gyvulio kaulas bei raudono molio glazūruota dubens šukė, perdegusio molio trupinių. 0,45 m gylyje atsidengė rudos molingos žemės sluoksnis, kuriame aptiktas geležinės vinies fragmentas, raudono molio glazūruota šukė.

0,5 m gylyje kvadrate Nr. 1 pasirodė geltono geležingo smėlio sluoksnis. Jis tęsėsi nuo perkasos R sienos į V – tik 0,83 m juostoje. Toliau V kryptimi šiame gylyje buvo baltas supustytas (suplautas?) smėlis, kuriame rastas iš vienos pusės aprūkęs molio tinko gabalas, gyvulio kaulas. Kv. 6 aptikta sraiginių kriauklelių, gyvulių kaulų.

Pačiame vakariniame perkasos gale smėlio sluoksnyje yra molio priemaišų, organikos. Kv. 6 molingos su organika žemės 1,35 m gylio sluoksnyje aptikta medienos fragmentų: rąstelis ir dvi lentos, orientuotos iš PR į ŠR, taip pat vytelių fragmentų. Aplink minėtąsias medienos liekanas

suplūktas mėlynos spalvos molis. Šalia medienos fragmentų aptikta gyvulių kaulų, neaiškus geležinis dirbinys, lankinės segės skersinio fragmentas.

Po molingos žemės sluoksniu buvo rudo molio sluoksnis, kuriame aptikta perdegusio molio fragmentų, sutrešusios medienos, smulki keramikos šukė. Po šiuo sluoksniu 1,7 m gylyje visoje perkasoje užfiksuotas 10 cm storio šlyno sluoksnis, po juo – sąnašinis žvyras.

Perkasa Nr. 21. Nuėmus velėną ir 0,3 m storio pilkšvo dirvožemio sluoksnį, po kuriuo iki 0,5 m gylio buvo geležingas baltas smėlis, kurį nuo dar giliau glūdinčio pilkšvo smėlio skyrė juosvas tarpsluoksnis, iki 1,2 m glūdėjo suplauti smėlio sluoksniai ir tik kvadrate, 4,1 m gylyje, aptikti du kaulų fragmentai.

1,2 m gylyje atidengtas pilkšvas molis. Perkasos R gale atsidengė juosvo molio dėmės, primenančios aslos liekanas. Jų storis buvo 1,5–2 cm. Prie aslos buvo rasta tamsios spalvos šukelė lygiu paviršiumi, suirusio metalo dalis, vytelių fragmentų.

Po pilkšvu moliu, 1,3 m gylyje, pasiektas įžemis – pilkšvas žvyras.

Perkasa Nr. 22. Šioje perkasoje po velėna, iki 0,8 m gylio, išsiskyrė įvairaus smėlio (rudo, geltono, balto su degėsiais) sluoksniai. 0,8 m gylyje, geležingo smėlio sluoksnyje, atsidengė 5 degėsių dėmės (22–25 cm skersmens, 1 cm storio). Kv. 1–2 tame pačiame gylyje buvo priemolis, nedideli akmenys, aptikta geležies šlako gabalėlių, kvadrato P sienoje – 20 cm skersmens degėsių dėmė, apsupta lauko riedulių. Akmenys nedideli – 5×10 cm ir panašaus dydžio. Aptikus šiame kvadrate akmenų sankaupą, perkasa Nr. 4 P kryptimi buvo praplėsta 2×2 m dydžio išpjova. 0,9 m gylyje atsidengė netvarkingai išsidėstę lauko rieduliai, taip pat 40 cm skersmens ir 5 cm storio degėsių dėmė. Šalia jos aptikta puodų šukių, gyvulių kaulų. Giliau po degėsiais pasirodė plūkto perdegusio molio paviršius, kur aptikta degėsių, geležies šlako gabalų. Molio dėmė yra netaisyklingo apskritimo formos. Skersmuo iki 1,5 m. Centre ji storesnė ir siekia 8–10 cm storio, į pakraščius laipsniškai plonėja. Molyje yra nemažai akmenų. Jų dydis nuo 6×10 cm iki 10×20 cm. Molio plotelio pakraščiuose aptiktos kuolavietės su gerai išsilaikiusių kuolų liekanomis. Kuolai 5, 12, 13 cm skersmens, apiplūkti kietu mėlynos spalvos moliu. Jų ilgiai – 40, 42, 78 cm, galai nusmailinti, visi įkalti nuo perdegusio molio sluoksnio paviršiaus.

Giliau buvo kieto rudos, melsvos spalvos molio, smėlio sluoksniai, kol 1,5 m gylyje atsidengė vandeningas stambiagrūdis smėlis.

Reziumuojant reikia pažymėti, kad šioje gyvenvietės dalyje, iš visų pusių apsuptoje Smiltelės „kilpos", intensyvesnis kultūrinis sluoksnis nesusidarė. Aptiktos liekanos rodo, kad tai galėjo būti daugiau ūkinės paskirties zona (pvz., perdegusio molio su geležies šlaku liekanos perkasoje Nr. 22. Čia tokia veikla vystyta tik pirmajame gyvenvietės formavimosi etape (II tūkst. pr.). Vėliau, po vandens transgresijos, gana žema Smiltelės „kilpos" teritorija buvo apsemta ir apleista.

Ramunė BRAČIULIENĖ, Mindaugas BRAZAUSKAS, Jonas GENYS

Exploration of Žardė settlement in 1999

In 1999, four trenches, each of 26 m^2, were explored, where the non-intensive habitation zone dating from the 2nd century was discovered. In trench No 22 the structural remains of construction encircling the top of the hill-fort and a clay floor were found.

Bronius DAKANIS, Arūnas STRAZDAS

PASPĄSČIO PILIAKALNIO TYRINĖJIMAI 1999 M.

1999 m. KPC, vadovaujant B. Dakaniui, vykdė spėjamojo Paspąsčio piliakalnio (Kelmės r., Kražių sen.) žvalgomuosius tyrinėjimus. Kalva, vadinama Sponsčiu (Spąsčiu) arba Maldokalniu, nebuvo laikoma piliakalniu (žr. *LAA*, V., 1975, t. 2, p. 129). Spėta, kad ji su greta esančia mažesne kalva, vadinama Sponsčiuku (Spąsčiuku), yra apeiginės vietos. 1987 m. išsiaiškinta, kad kalno R papėdėje buvo rastas akmeninis kirvelis, o ariamoje PR – pastebėta kultūrinio sluoksnio liekanų (žr. *ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 186). Dėl to 1992 m. piliakalnis buvo įrašytas į Išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą (IP 1399/A). Piliakalnis yra apylinkėse dominuojanti apie 15 m aukščio kalva su vidutinio statumo šlaitais. Jos viršuje yra 25 m ŠR–PV kryptimi ilgio ir 20 m pločio iškiliu viduriu aikštelė. ŠV pusėje, 1,5 m žemiau aikštelės, iki 15 m pločio terasa. Jos šlaitas leidžiasi į daubą, už kurios yra mažesnė, maždaug 30×40 m skersmens ir 6 m aukščio kalva, vadinama Sponsčiuku.